

Seyreltilmiş Yüz Yüze Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Günlüklerindeki Sözel ve Sözel Olmayan Davranışlar

Verbal and Non-verbal Behaviours in Teacher Diaries in the Process of Diluted Face-to-Face Education

Şennur DEMİR ^{id}, Araştırma Görevlisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, snrdmr55@gmail.com

Özlem BAŞ ^{id}, Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, ozlembas@hacettepe.edu.tr,

Demir, Ş. ve Baş, Ö. (2022). Seyreltilmiş Yüz Yüze Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Günlüklerindeki Sözel ve Sözel Olmayan Davranışlar. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 293-315.

Geliş tarihi: 05.12.2021

Kabul tarihi: 15.03.2022

Yayımlanma tarihi: 28.06.2022

Öz. Covid- 19 salgını sürecinde seyreltilmiş yüz yüze eğitimde öğretmenlerin sözel ve sözel olmayan davranışlarını anlamak için örnekler ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma nitel araştırma deseninde çoklu durum çalışmasıdır. Araştırmaya 46 öğretmen; seyreltilmiş eğitim çalışmalarında görev alma kriterine göre ölçüt örnekleme yoluyla katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 2020-2021 eğitim dönemi tarihleri arasında tuttuğu günlükler ve öğrencilerine yaptıkları Covid-19 salgını resimleri de olmak üzere veri kaynakları yaklaşık üç yüz sayfa dokümandan oluşmuştur. Araştırma sürecinde elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en önemli zorluklar; öğretmenlerin ortak sözel davranışları arasında ortaya çıkan yüksek ses, maske ile konuşma güçlüğü ve isteksizliktir. Öğretmenlerin sözel davranışları arasında düşünmeye değer bir diğer husus ise iyileştirici, kapsayıcı bir dil oluşturma çabası ile birlikte Covid-19 salgını nedeni ile oluşan tedirginlik ve gerginliktir. Öğretmenlerin ortak sözel olmayan davranışları arasında ortaya çıkan sosyal mesafe de gizli anlaşmalar boyutu ile mesafeyi ifade etmektedir. Öğretmen günlüklerindeki ortak sözel ve sözel olmayan davranışlar mesafe, jest ve kısmi mimikler, duruş, uyarı, vurgu gibi seyreltilmiş yüz yüze eğitim süreci ile ilgili ortak anlaşmaları ifade etmektedir. Aynı zamanda maske ve mesafe tedbirleri nedeni ile sembolik davranışlar yoğunluktadır. Sarılma, ikaz, onaylama, sınıf yönetimi (sessizlik veya söz verme), pekiştirme gibi unsurlar sembolik biçimde jest ve mimikler ile ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seyreltilmiş yüz yüze eğitim, Covid-19 salgını, Sözel-sözel olmayan öğretmen davranışları.

Abstract. The current study aiming to reveal samples to understand the verbal and non-verbal behaviours of teachers in the process of diluted face-to-face education conducted during the Covid- 19 pandemic employed the multiple-case study design, one of the qualitative research methods. A total of 46 teachers selected by means of the criterion sampling method participated in the study. The criterion used in the selection of the participants was having been involved in diluted face-to-face education. The data sources used in the current study are the dairies kept by the teachers during the process of face-to-face education and the pictures they asked their students to draw about the Covid-19 pandemic and the total amount of the documents collected in this way was 300 pages. The collected data were analyzed by using content analysis. The results of the study revealed that the common verbal behaviours used by the teachers included speaking loudly and reluctance in wearing a mask and speaking. One of the non-verbal behaviours common to the teachers was obeying the rule of social distance. The verbal behaviours exhibited by the teachers also included the use of a rehabilitative and inclusive language and the feelings of restlessness and tension due to the Covid-19 pandemic. Moreover, the classroom discourse was dominated by symbolic behaviours because of the classroom precautions such as wearing a mask and minding social distance. For instance, the teachers tended to use gestures and mimics

symbolically to replace verbal and non-verbal acts such as hugging students, warning them, approving them, managing the classroom (by indicating students to keep quiet and giving right to speak) or reinforcing.

Keywords: Diluted face-to-face education, Covid-19 pandemic, Verbal, Non-verbal teacher behaviours.

Extended Abstract

Individuals' behaviours are reflective of their experiences, and thus, the feelings such as happiness, worries, excitement and sorrow and thoughts such as approval, refusal and evaluation are expressed sometimes through verbal behaviours and sometimes through non-verbal behaviours consciously or unconsciously. Behaviours can be expressed verbally and non-verbally at conscious or sub-conscious levels. Verbal behaviours are the statement of representations such as feelings, thoughts and coding caused by individuals' discourse in deep structure through language. The quality of words, metamodels and sentence structures can be examined while analysing verbal behaviours. Non-verbal behaviours, on the other hand, are the behaviours which arise in such forms as clothing, gestures, mimicry, posture, distance and so on and which are compatible with or which differ from verbal behaviours. They can be analysed in terms of silent communication, audible communication and objective communication. The difference between teachers' verbal and non-verbal behaviours became more distinct with rarefied face-to-face education during Covid-19 epidemic. Therefore, this current study was considered worth performing to understand teachers' verbal and non-verbal behaviours. It aims to exhibit samples of teachers' verbal and non-verbal behaviours and it is a multiple case study which employs the design of qualitative research. 46 teachers were included in the study in criterion sampling method according to the criterion of taking part in rarefied education. The sources of data including the diaries kept by the teachers in the period between 12.10.2020 and 06.11.2020 and the pictures of Covid-19 epidemic they asked their students to draw were documents of approximately 300 pages. The data collected were put to content analysis. Depth oriented data were collected so as to increase persuasiveness. Thus, the data were collected in four weeks. Besides, the opinion of two experts (one of whom was an associate professor of classroom teaching and the other of whom was an associate professor of measurement and evaluation) was consulted and participants' confirmation was also received. The research was conducted on the basis of purposeful sampling so as to increase transferability, and the documents related to teachers who had took part in rarefied face-to-face education were analysed. The data obtained were described in detail along with the analysis results and the raw data. Miles and Huberman's (1994, 64) formula $[(\text{Reliability} = \frac{\text{agreement}}{\text{agreement} + \text{disagreement}})]$ was used in data analysis in this study, where the data were analysed in terms of consistence. The coefficient for the results of the three researchers' analyses was found to be 82.16%. Of the results obtained in the study, games with no physical contact which arose with precautions of mask, physical distance and hygiene, sensitivity in voice control, increase in length of time devoted to students, difficulties in classroom management and limitations in movement were remarkable. 29 verbal behaviours used in the teachers' diaries were included in the category of *communication*. The category contained curative, familiarising, corrective and motivating language that covid-19 epidemic made visible; failure to understand who was speaking due to wearing masks, showing displeasure for being warned, warnings made by students and teachers to adapt into the new circumstances; verbal communication because there was no physical contact, refraining from the teacher and having problems in speaking due to fear from the epidemic, language barrier foreign students encountered, making jokes and showing smiles verbally and choosing verbal behaviours to attract attention, to show oneself and to make complaints. 17 verbal behaviours were included in the category of *classroom environment*. Thus, the category contained decrease in interaction at school since Covid-19 hindered contact and made distance apparent, reading by murmuring, adaptation of classes which do project activities, expressing fear and anxiety, constantly acting according to regulations in the classroom, teachers' complaints, making classes effective with various questions, ignoring and inclining towards verbal behaviours in the classroom due to formulating new rules. 17 other verbal behaviours were included in the category of *emotional state*. The behaviours in the category were listed as facing a dilemma, due to Covid-19, feeling bad about short breaks, feeling sorry for not always being at school, accusing, feeling angry, composing and singing songs, complaining, perception of being a team, using the metaphor scapegoat to call teachers and inclining towards verbal behaviours due to experiencing differences when

enthusiasm fell. The verbal behaviours teachers commonly displayed was difficulty in speaking aloud with masks on. Another element worth considering among teachers' verbal behaviours was anxiety and tension caused by Covid-19 epidemic along with efforts to create curative and inclusive language. 38 non-verbal behaviours used in the teachers' diaries were included in the category of *communication*. Thus, the category contained hugging symbolically developing new ways for congratulating, showing love and for saying well-done due to obstacles caused by Covid-19, communicating via movements of eyes, eye brows, head, hand and body, developing a sign language specific to the class with them, using styles of walking, sitting, posture and silence as signs, using voice messages, method of rewarding and punishing, drama and inclining towards non-verbal behaviours due to showing foreign students and getting them to do in communicating with them. 24 non-verbal behaviours were included in the category of *classroom environment*. They were listed as disturbing the classroom order by hitches in students' use of masks on returning to school after a pause due to Covid-19, reflection of the changed feelings into the classroom, displaying negative behaviours, breaking the rules to attract attention, the attitudes of teachers with concerns or with high self-confidence, students' levels of academic readiness, attracting attention by using different pencils or methods, behaviour panels, choosing favourite students, the reflection of problems in access to the internet, impulsive behaviours and inclination towards non-verbal behaviours in the classroom due to teaching classes in the school garden. 32 non-verbal behaviours were included in the category of emotional state. The behaviours in the category were unwillingness and tension due to Covid-19, obeying the rules because of refraining from the teacher, unwillingness to come to school, teachers with low motivation, analysing each other's emotional state, expressing pleasure or displeasure, keeping away, drawing only the pictures of school building and drawing pictures of classmates who the students missed or who were absent. The non-verbal behaviours the teachers had in common included having social distance. The verbal and non-verbal behaviours available in the teachers' diaries were about joint agreements related to rarefied face-to-face education such as distance, gestures and partial mimicry, posture, warnings and emphasis. As a result, difficulty in speaking aloud and speaking with masks on and unwillingness- which emerged as joint verbal behaviours among teachers- were thought provoking. The emergence of the two separate behaviours might be the consequence of efforts to express oneself and of concerns. Besides, communicating with students through mutual agreement and establishing the rules together could also be considered as efforts to make the classroom environment and classroom management consistent with the new order. Another element worth considering among teachers' verbal behaviours is the anxiety and tension caused by Covid-19 epidemic along with efforts to create curative and inclusive language. Talking and refusal to talk about Covid-19 epidemic- which emerged as teachers' joint verbal behaviours- on the other hand might be explained with the reaction of sharing and avoidance behaviours. In brief, efforts to conduct education and instruction in the new circumstances by configuring the verbal and non-verbal behaviours in the process of rarefied face-to-face education is emphasised. Although the epidemic can be consistent in the context of habits and obligations for teachers and students, suppressed feelings and thoughts which are not mentioned can be expected to arise with the termination of the period. Therefore, research could be done in relation to students' and teachers' verbal and non-verbal behaviours which emerge with transition into face-to-face education after the epidemic, which continue and which undergo changes.

Giriş

Davranışlar insanların yaşadıklarını yansıtır; mutluluk, endişe, heyecan, üzüntü gibi duygular ve onaylama, reddetme, değerlendirme gibi düşünceler farkında olarak veya olmayarak kimi zaman sözlü kimi zaman sözsüz davranışlarla ifade edilir. Senemoğlu (2020) davranışı, bireyin gözlenebilen veya gözlenemeyen tüm tepkileri olarak tanımlamaktadır. Davranışlar bilinç veya bilinçaltı düzeyinde sözel ve sözel olmayan biçimlerde ifade edilebilir (Hupp, LeBlanc, Jewell ve Warnes, 2009; Mikami, Owens, Hudec, Kassab ve Evans, 2019).

Sözel davranış, bireyin söylemlerinin düşüncede derin yapıda oluşturduğu duygu, düşünce ve kodlama gibi temsillerin dil aracılığıyla ifade edilmesidir. Sözel davranışlar incelenirken kelimelerin niteliği, metamodeller ve cümle yapısı boyutlarında çalışılabilir (Baş, 2010). Kelimelerin niteliği örtük iletileri ifade eder (Pilancı, 2014). Metamodeller, derin yapıdaki ifadelerin kişisel söyleme yansıması iken cümle yapısı öğelerin sıralanışı, edat ve bağlaçların kullanımını içerir (Çomu, 2020). Kapsayıcı referanslar, mizahi yaklaşım, şimdiki zaman cümleleri, etkileşimli öğretim gibi sözel davranışların olumlu öğrenme sonuçları sağladığı, çeşitli çalışmalarda ortaya konulmuştur (Gorham, 1988; Menzel ve Carrell, 1999; Poulain ve Brauer, 2018; Sanders ve Wiseman, 1990; Soderstrom, 2007).

Sözel olmayan davranış, giyim, jest, mimik, duruş, mesafe vb. biçimlerde ortaya çıkan ve sözel davranış ile uyumlanan veya ayrışan davranışlardır. Sözel olmayan davranışlar sessiz iletişim, sesli iletişim ve nesnel iletişim boyutlarında incelenebilir (Selçukoğlu, 2006). Sessiz iletişim, semboller, açıklayıcılar, tepki gösterimleri, düzenleyiciler ve uyum sağlama davranışlarından oluşan beden dilini; yüz ifadeleri, alın ve kaşlar, ağız, dudaklar ve yanaklar, gözler ve göz kapakları mimikleri; baş ve boyun hareketleri, eller, kollar, bacaklar jestleri; duruş, yürüyüş, oturuşu, genel görünüşü, zaman ve mesafe kullanımını, dokunuşu ifade etmektedir (Baş, 2010). Nesnel iletişim, giyim, aksesuar, kalem ve nesnelere oluşur (Şimşek ve Bakır, 2019). Bakış, gülümseme, baş sallama, duruş, eğilme, jest, mimikler gibi cinsiyet ve mesleki deneyime göre farklılık gösterebilen sözel olmayan davranışların (Kıldan, 2011; Sarıkaya ve Altunışık, 2011; Şimşek ve Bakır, 2019) da sözel davranışlarla benzer biçimde öğrenme etkililiği ve metabilşsel düşünme açısından anlamlı bir farklılık ortaya koyduğu belirlenmiştir (Andersen, 1979; Christophel ve Gorham, 1995; Hackman ve Walker, 1990; Kelley ve Gorham, 1988; MacLeod, 2018; Roebbers, Kalin ve Aeschlimann, 2019; Witt ve Wheless, 2009). Sözel ve sözel olmayan davranışların sınıf yönetimi (Glickman ve Tamashiro, 1980), öğrenci performansı ve öğretmen yönelimi (Bay, 2000), anlam kurma ve öğrenme biçimleri (Wilson-Baptist, 2001), ödül-ceza anlayışı (Aksoy, 1999) gibi iletişim, sınıf ortamı ve duygu durumu boyutları ile incelenmeye değer bir süreci yansıttığı düşünülmektedir.

Covid-19, ilk olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan şehrinde raporlanan, yeni bir koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır (URL-1, 2020). Mart ayında ilan edilen Covid-19 salgını (World Health Organization [WHO], 2020) kapsamında dünya çapında ulaşım, sosyal yaşam, eğitim alanlarında çeşitli tedbirler uygulanmaktadır (United Nations Development Programme [UNDP], 2020). Sokağa çıkma kısıtlamaları, uzaktan eğitime geçiş gibi psikolojik, eğitsel ve sosyal sonuçları beklenen tedbirlerin (Şimşek ve Şen, 2020) iletişim, duygu yönetimi, davranış gibi boyutlarda duyarlık geliştirebilecek öğrenci (Büssing, 2020; Groep, 2020) davranışlarına yansımaları, uyku bozukluğu, iştah kaybı, baş ağrısı, titreme, mide bulantısı, ağlama, endişe, anksiyete, stres vb. olmuştur (Groep, 2020; Kara, 2020; Knowles ve Olatunji, 2020; McCormack, Doyle-Baker, Petersen ve Ghoneim, 2020; Rafique, Almagrabi, Shamim, Anwar ve Bashir, 2020; Tee vd., 2020; Xiang ve Zhang, 2020). Bireysel, toplumsal ve evrensel olarak kritik dönemlerden biri olan Covid-19 salgını, öğrenci ve öğretmenler çerçevesinde sözel davranışların, duygu aktarımı (Wilson-Baptist, 2001),

akran iletişimi (Bowers, 1980), aktif katılım (Ginieri-Coccosis, 1981), teşvik (Yarbrough, 1986), pekiştirme (Cooper, 1988), öğrenme etkililiği (Weisenbach, 1988), kültürel altyapı (Blumenfeld-Jones, 1990), güven (Dunn, 2005; Wilson, 2002), akademik başarı (Brown, 2005), sınıf yönetimi stratejileri (Bolen, 2006; Roadhouse, 2007), öğrenci onayı (Cairns, 2007), güdülenme (Lannie, 2007); sözel olmayan davranışların, bağımsız öğrenme (Irom, 1994), bilgi aktarımı (Kehlbeck, 1995), ritüel oluşumu (Scholefield, 1996), eğitim süreci (Sand, 1997), disiplin teknikleri (Aksoy, 1999; Glickman ve Tamashiro, 1980), içgörü ifadesi (Bay, 2000), iletişim (Mueller, 2001), öz algı ve sosyokültürel bakış (Sorrels, 2001), pedagojik bilgi (Fisanick, 2003), sınıf içi etkileşim (Hamelin, 2003), güven (Huelsman, 1988; Israel, 2003) boyutları ile sınıf içi iletişim hususundaki olası etkileri nedeniyle (Burgoon, Guerreo ve Floyd, 2010'dan akt., Özant ve Kelleci, 2017; Silva, Silva, Santana ve Aranha, 2020) öğrenci ve öğretmenler açısından incelenmesini gerekli kılmaktadır. Sözel ve sözel olmayan davranışlar ile ilgili yapılan araştırmalara karşın Covid-19 salgınının sınıf içi sözel ve sözel olmayan davranışlara etkisine ilişkin az sayıda araştırmanın yapıldığı (Alawamleh, 2020; Marra vd., 2020; Sezerer-Albayrak, 2020), bu hususta daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu araştırma, Covid-19 salgını nedeniyle 16 Mart 2020 - 19 Haziran 2020 tarihleri arasında yürütülen üç aylık uzaktan eğitimin ardından aşamalı ve seyreltilmiş yüz yüze eğitime geçiş (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020) ile birlikte ortaya çıkan öğretmen ve öğrenci davranışlarını belirlemeye yönelik olarak alan yazına katkı getireceği düşünülmektedir. Bu araştırmada, seyreltilmiş yüz yüze eğitim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin sözel ve sözel olmayan davranışlarını betimlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki soruya yanıt aranmıştır:

- Seyreltilmiş yüz yüze eğitim sürecinde öğretmen günlüklerindeki sözel ve sözel olmayan davranışlar nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma nitel araştırma deseninde tasarlanmış bütüncül çoklu durum desendir. Bütüne odaklanmış çoklu durum deseninde, birden fazla kendi başına bir bütün olarak algılanabilecek durum söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2021, 314). Özellikle Covid- 19 salgını süreci insanların tam olarak pandeminin ne olduğunu anlamaya çalıştığı önemli bir zaman dilimi olmakla birlikte seyreltilmiş yüz yüze eğitimde tam kapanma sonrası sınıf içinde ders deneyimi yaşayan öğretmenlerin sözel ve sözel olmayan birtakım davranışlarını anlamak için çeşitli somut örnekler ortaya koymaktadır.

Çalışma Grubu

Bu bağlamda araştırmaya Ankara'da bir devlet üniversitesinde lisansüstü eğitimi süren 46 öğretmen seyreltilmiş eğitim çalışmalarında görev alma kriterine göre ölçüt örnekleme esas alınarak katılım sağlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, 120). Katılımcıların izni alınarak "Sınıf Yönetimi" dersinde her hafta nasıl günlük tutacakları araştırma teknikleri kapsamında açıklanmış, Zoom platformu üzerinden bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin otuz dokuzu kadın, beşi erkektir. Tamamı Türkiye'deki devlet okullarında görev yapmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde tuttuğu günlükler ve öğrencilerine yaptırdıkları Covid-19 salgını resimleri de dâhil olmak üzere araştırmacının veri kaynakları yaklaşık üç yüz sayfa dokümandan oluşmuştur. Bu bağlamda araştırma verileri dokümanlar yoluyla toplanmıştır. Günlüklerde sözel ve sözel olmayan davranışların kapsamlı şekilde her boyutuyla ele alınabilmesi için ders sorumlusu tarafından bu konuda katılımcılara Zoom eğitimleri verilmiştir. Araştırmada veri toplanması için öncelikle ders kapsamında tüm katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmış ve gönüllü katılım ve doküman paylaşımı izni alınmıştır. Çalışmanın makaleye dönüştürülmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan 03.03.2021 tarihli ve E-35853172-600-00001524529 sayılı izin onayı alınmıştır. Ayrıca katılımcılara Google Form aracılığıyla WhatsApp grubundan paylaşılan Gönüllü Onam Formu doldurtulmuş ve elektronik olarak imzalatılmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından bütüncül bir şekilde gözden geçirildikten sonra üç araştırmacı bir araya gelip verilerde yazılanlarla ilgili görüş alışverişinde bulunmuşlar ve içerik analizi yoluyla nasıl bir yol izleyeceklerini planlamışlardır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, 249). Veri analizinde derinlemesine örneklere yer verebilmek için kod, kategori ve temalar ön plana çıkarılmıştır ayrıca sayısallaştırma kullanılmamıştır. Elde edilen bulgular, ölçme değerlendirme alanında bir Doç. Dr. tarafından gözden geçirilmiş ve istenilen düzeltmeler yapılmıştır. Buna göre öğretmenlerin günlüklerinden elde edilen veriler "*Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Ortak Sözel Davranışlar*", "*Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Ortak Sözel Olmayan Davranışlar*", "*Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Sözel Davranışlar*" ve "*Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Sözel Olmayan Davranışlar*" olarak temalara ayrılmıştır. "*İletişim*", "*Sınıf Ortamı*" ve "*Duygu Durumu*" kategorilerince analiz edilmiştir. Ortak kavramının kullanılmasının sebebi ise neredeyse her günlükte geçen "ortak" yansıtımları kapsamındadır. Bu sayede daha ayrıntılı bir incelemede de bulunulduğu söylenilebilir.

Nitel araştırmada verilerin inandırıcılığını ve güvenilir olmasını artırabilme amacıyla ham verilerden yararlanıldığı için ham verilerin kodlamaları, araştırmacının listesine göre örnek olarak "*Öğretmen 3*" olarak adlandırılmıştır. İfadeleri kısa yazabilmek için de örnek olarak "(Ö3)" tercih edilmiştir. Örnek olarak "(Ö3Ç)" kısaltması ise "*Öğretmen 3'ün Öğrencisi*" anlamındadır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada inandırıcılık sağlamak için derinlik odaklı veri toplanmıştır. Bu nedenle veri toplama işlemi dört haftaya yayılmıştır. Ayrıca uzman incelemesi iki öğretim üyesi (biri sınıf eğitimi alanında doçent diğeri ölçme alanında doçent) tarafından yapılmakla birlikte katılımcı teyidi de

alınmıştır. Katılımcı teyidini aşağıdaki geri bildirim ile vermiştir: “Covid-19 sürecinde 2020-2021 eğitim-öğretim yılında seyreltilmiş eğitimle birlikte sınıf ortamında bir araya gelen öğrencilerin sözel ve sözel olmayan davranışlarını 4 haftalık süre boyunca gözlemlerim ve bunu rapor hâline getirdim. Ders sürecinde yaptığımız paylaşımlar, kendi gözlemlerim ve makalenin bulgularında okuduğum arasında tam bir tutarlılık vardır.” Araştırmada aktarılabirlik sağlamak için amaçlı örnekleme yöntemi esas alınmıştır. Bu kapsamda sadece ölçüt örnekleme yoluyla seyreltilmiş yüz yüze eğitimde görev yapan öğretmenlerin dokümanları analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, analiz sonuçları ve ham verilerle birlikte ayrıntılı betimlenmiştir. Araştırmada tutarlılık açısından verileri analiz eden araştırmacıların veri analizinde Miles ve Huberman’ın (1994, 64) [Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü kullanılmıştır. Üç araştırmacının analiz sonuçlarının katsayısı %82,16 bulunmuştur. Bu katsayının %80’in üzerinde olması sebebiyle araştırmacıların kodlamalarının tutarlı olduğu kabul edilmiştir. Teyit edilebilirlik açısından ise tüm veriler ve analizler arşivlenerek daha sonra araştırmacıların bilgisine sunulacak şekilde elektronik ortamda kayıt altına alınmıştır. Nitel araştırmanın doğası gereği sadece bu çalışma grubuyla elde edilen verilerle ortaya konulan bir durum betimlendiğinden elde edilen sonuçlar genellenememektedir

Bulgular

Bu bölümde, Covid-19 salgını nedeniyle beş buçuk ay aradan sonra sınıf ortamında bir araya gelen öğretmen ve öğrencilerin sözel ve sözel olmayan davranışlarına ilişkin öğretmenlerin yansıtımalarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Sırasıyla öğretmenlerin ortak sözel davranışları, ortak sözel olmayan davranışları, sözel davranışlar ve son olarak da sözel olmayan davranışlar betimlenmiştir.

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıtları Ortak Sözel Davranışlar

Öğretmen günlüklerindeki ortak sözel davranışları iletişim, sınıf ortamı ve duygu durumu kategorilerince betimlenmiştir.

Tablo 1.

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıtları Ortak Sözel Davranışlar

Kategoriler	İletişim	Sınıf Ortamı	Duygu Durumu
Her şeyi detaylı açıklama	Anıları anlatma isteği	İkaz eden öğretmen	Duyguları açıkça belirtme
Yüksek sesle konuşma	Virüsün olmadığı dünya hayalini anlatma	Akran eğitimi	Ebeveyn ikazları ve eğitimi
Öğrencilerle karşılıklı anlaşmalar yapılarak iletişim kurma	Öğrencileri uzaktan sözle yönlendirme	Birbirini şikâyet etme	Pandemiden yana şikâyetlerin dile gelmesi
Oyunları temassız sözle oynama	Pandemi korkusundan çok az konuşma	Mevcutun az olması Söz alma fırsatının artması	Pandemi sonrası için hayallerin belirtilmesi,
		Ders hazırlığının uzaması	Birlikte olamama
		Ders süresi hakkında sık sık bilgi sorulması	Oyun oynamamaktan şikâyet etme
		Her kuralı detaylı açıklayarak sınıf ortamının düzenini sağlama	Bazı derslerin yapılamamasına üzüntü duyma

Çok fazla konuşarak her şeyi
anlatma isteği
Birlikte kuralların belirlenmesi

Her gün okula gelme isteği
Rahat davranamamanın
üzüntüsü
Resimlemelerde virüse karşı
olumsuz sözler belirtme

Tablo 1 incelendiğinde, öğretmenlerin günlüklerinde ortak kullanılan 10 farklı sözel davranış iletişim kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinin getirdiği yenilik ve değişimlerden dolayı her şeyi detaylı açıklama, maske kullanımı sebebiyle yüksek sesle konuşma, değişen şartlara uyum sağlama adına yeni düzen kuralları belirleme, temasın olmaması sebebiyle iletişimde sözel davranışlara yönelme görülmektedir. 7 farklı sözel davranış *sınıf ortamı* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 süreciyle birlikte okula ara verilmesinden dolayı yeniden okul ortamına gelen öğrencilerin bazı davranışları için ikaza ihtiyaç duyması, akranları tarafından eğitilmesi, ders ve teneffüs sürelerinin farklılığını şikâyet etmesi, sınıf ortamında yeni kuralları benimseyerek yeni düzene uyum sağlaması ve sınıf mevcudunun az olması sebebiyle sınıf ortamında sözel davranışlara yönelmesi gibi durumlar gözlemlenmektedir. 11 farklı sözel davranış, *duygu durumu* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinin farklılığı duyguları açıkça ifade etmeyi, ebeveynlerin ikazlarını ve eğitimlerini, salgına yönelik ifadeleri, hayalleri, birlikte geçirilmeyen zamana karşı hisleri, mahrum kalınan durumlara yönelik algıları da farklılaştırması sebebiyle duygu durumunda sözel davranışlara yönelme görülmektedir.

Aşağıda öğretmen günlüklerinde ortak sözel davranışlara örnek verilmektedir:

“Pandemi bittiğinde en çok ne yapmak istediklerini sorduğumda rahatça gezmek, bana sarılmak, arkadaşlarının ellerinden tutmak vb. cevaplar verdiler.” (Ö16)

“Yüz yüze derslere çok keyifle ve istekle gelen öğrencilerimin en çok dile getirdikleri şeylerden bir tanesi “Öğretmenim biz her gün gelmek istiyoruz.”. Bu süreçte online dersler ve sözel iletişim daha çok olduğu için çocuklar bir arada olmanın önemini daha da iyi anladılar. Dersime genellikle onları dinleyerek başlıyorum. Konuşan ve paylaşımda bulunan çocuklarımı davranışsal olarak yönetmek daha da kolaylaşıyor. Kendilerini ne kadar ifade ederlerse o kadar rahat ve güvende hissediyorlar. Arkadaşlık ilişkileri de bu dönemde en çok etkilenen durumlardan bir tanesi. Birbirleri ile iletişimi ve paylaşımları oldukça kısıtlanmış durumda.” (Ö24)

Öğrenciler pandemi sürecinde farklı yaşantılarla karşılaşma ve uzun süre arkadaşları ile yüz yüze iletişim kuramamış olma sebebiyle bazen aşırı konuşma bazen de susma hâli ile duygu ve düşüncelerini yansıtmışlardır.

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıttıkları Ortak Sözel Olmayan Davranışları

Öğretmen günlüklerinin ortak sözel olmayan davranışları iletişim, sınıf ortamı ve duygu durumu kategorilerince betimlenmiştir.

Tablo 2.

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Ortak Sözel Olmayan Davranışlar

Tema: Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Ortak Sözel Olmayan Davranışlar

Kategoriler	İletişim	Sınıf Ortamı	Duygu Durumu
	Covid 19 hakkında kimsenin konuşmaması	Dezenfektan kullanma	Tedirginlik
	Covid 19 hakkında herkesin konuşması	Sessiz/durgun sınıf ortamı	Özlem
	Yüksek ses	Gürültülü sınıf ortamı	Mutluluk, sevinç
	Mesafe ihlali	Coşkulu ve hareketli sınıf ortamı	Mutsuzluk, üzüntü
	Temassız bir iletişim dili geliştirme	Derse karşı ilgisizlik	Şaşkınlık
	Oyun oynama	Rehber olma	Korku
	Göz, kaş, baş ve parmak hareketleri (jest ve mimik) ile iletişim kurma	Öğretmenin yetersizlik algısı	Temas isteği
	İşaretle anlaşma	Yeni öğrencilerin uyum sağlamada zorlanması	Paylaşma isteği
	Online eğitimi iletişimin kalitesini artırma adına kullanma	Online sınıfta daha aktif olma	Ebeveyn tutumu
	Söz ve cümlelerin birden fazla tekrarlanması (önemli anlamında)	Paylaşma isteği	Telaş
	Mikrofonu açıp-kapama	Sakinlik	Çekingenlik
	Yüz ifadesi	Ders süresinin kısaltılmasının ders etkisini artırması	Merak
	Beden duruşu (sabit durma)		Duygu karmaşası
	Sınıf içinde dolaşma		Kaygı
	Sosyal mesafe (arkadaşlık ve oyun ilişkilerinde zayıflama)		
	Kameraların kapalı olması (iletişim engeli)		
	Whatsapp		
	Sessiz kalma		
	Görmezden gelme		

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin günlüklerinde ortak kullanılan 19 farklı sözel olmayan davranış *iletişim* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinin getirdiği bilinmezlik ve karmaşıklıktan dolayı Covid-19 hakkında bir kesim hiç konuşmazken bir kesimde sürekli olarak bu konuyu gündem hâline getirmesi, temasın eksikliğini yüksek ses kullanımı ile sağlama, mesafe ihlali, temassız bir iletişim dili geliştirme, sözsüz oyunlar oynama, jest ve mimikler ile iletişim kurma, mikrofonu açıp-kapama, kameraların kapalı olması, Whatsapp'ın kullanılması, temasın olmaması sebebiyle iletişimde sözel olmayan davranışlara yönelme görülmektedir. 12 farklı sözel olmayan davranış *sınıf ortamı* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 süreciyle birlikte okula ara verilmesinden dolayı yeniden okul ortamına gelen öğrencilerin dezenfektan kullanımı, sessiz ya da gürültülü sınıf ortamının oluşması, öğretmenin yeni düzene yönelik öğrencilere rehber olması, duygu, düşünce ve eşyaları paylaşım hâlinde olma, derse karşı ilgisizlik ve ders sürelerinin kısaltılmasının ders etkisini artırması sebebiyle sınıf ortamında sözel olmayan davranışlara yönelme görülmektedir. 16 farklı sözel olmayan davranış *duygu durumu* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinden kaynaklı tedirginlik, ayrı kalmadan dolayı özlem, yeniden okula geldiği için mutluluk, sevinç, şaşkınlık, çekimserlik, paylaşma ve temas isteği, ebeveynlerin tutumlarının duyguları yönlendirmesi sebebiyle duygu durumunda sözel olmayan davranışlara yönelme görülmektedir.

Sınıf ortamında zaman zaman durgun bir sınıf zaman zaman da gürültü ile tepki veren öğrenciler içinde buldukları duruma adapte olmakta zorlanmaktadırlar. Sessiz kalarak ve görmezden gelerek öğretmenler bu durumu idare etmeye çalışmakta olduklarını ifade etmişlerdir.

Aşağıda öğretmen günlüklerinde ortak sözel olmayan davranışlara örnek verilmektedir:

“Ben genelde jest, mimik ve dokunuşla ders işleyen biriyim. Bakışla seviyor muyum kızıyor muyum anlıyor çocuklarım ama buna dudak hareketleri de eklenince anlamlı oluyor yoksa sadece bakışla ben bile çocuklar mutlu mu mutsuz mu anlamıyorum. Yapılan rehberlik etkinliğinde pdr öğretmenimize bana hiç sarılamamanın ne kadar kötü hissettirdiğinden bahsetmişler. Öğretmenimiz de artık bizim omzumuza ellemiyor, elimizden tutmuyor demişler... Çok üzüldüm... Öğretmenlik sadece öğretmekle bitmiyor işte, sevgi işin en büyük parçası.” (Ö35)

“Çocukların okula gelme isteğiyle ve sevinciyle geldikleri tutum ve davranışlarından, her hallerinden belli oluyor. Bu durum onlar gibi beni de çok mutlu ediyor. Ders sürelerinin kısalması sebebiyle dersler çok hızlı geçiyor. Çocuklardan da okulun çok hızlı geçtiği ile ilgili dönütler alıyorum. Yalnız uzun süre okula gelmemenin verdiği rahavet ile dikkatleri toparlamak çok güç. Dikkatlerini topladığımda ise sınıfın kalabalık olması sebebi ile bir öğrencinin en küçük bir davranışı diğer öğrencilerin bir anda dikkatlerini dağıtabiliyor. Dikkat sürelerinin bu süreçte kıaldığını düşünüyorum. Sözel derslerde akıllı tahta, etkinlik ya da farklı yöntem teknik kullanılmadığı durumlarda çabucak sıkılabiliyorlar.” (Ö11)

Öğrencilerin bazıları Covid 19 hakkında hiç konuşmazken bazıları sadece bu konu odaklı konuşmaktadır. Sosyal medyanın ve çocukların ailelerinin yaklaşımları sebebiyle aşırı korkan çocuklar Covid 19’u konuşmanın bile zarar vereceği düşüncesindedir. Tek gündem olması sebebiyle bazı çocuklar açısından da sıradan günlük bir konuşma hâline getirilmiştir.

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Sözel Davranışları

Öğretmenlerin sözel davranışları iletişim, sınıf ortamı ve duygu durumu kategorilerince betimlenmiştir.

Tablo 3.

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Sözel Davranışlar

Tema: Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Sözel Davranışlar			
Kategoriler	İletişim	Sınıf Ortamı	Duygu Durumu
Sevgi ve özlem üzerine iletişim kurma	Öğrencilerin birbiri ile etkileşimi çok az	Mırıldanarak okuma	İkilemde kalma
Yüreklandırıcı ve destekleyici ifade kullanımı	İsim söylenerek uyarma	Gürültülü sınıf	Teneffüslerin kısa olmasından yana
İyileştirici iletişim dili (rica etme)			üzüntünün belirtilmesi

“Aferin, aaa, kaçırдың bak” ifadeleri kullanma	Sınıfın iyi halinin belirtilmesi	Derse yönelik hislerin belirtilmesi
Maske kullanımından kimin konuştuğunun anlaşılması	e-Twiner projesinin sınıf ortamına faydasının belirtilmesi	Eve gitme isteği
Öğretmen ve öğrencilerin birbirini uyarması	Sürekli uyarı alma	Birbirini “koronalı” diye suçlama
Uyarı almaktan memnuniyetsizliğin belirtilmesi	Korku ve tedirginliğin ifade edilmesi	Sürekli okulda olma isteğinin belirtilmesi
Temassız iletişim adına her şeyi söyle belirtme	Sürekli yönerge ile hareket etme	Yenilikçi öğretmen çağı hissini belirtilmesi
Uyarı almaktan memnun olmamayı belirtme	Öğretmenin şikâyet etmesi	Sinirlenme
Öğretmenden çekinildiği için durumu çarpıtarak anlatma	Görüş ifade etme	Coşkulu seslenmelerle duyularını belirtme
Metafor kullanarak uyarma	Esprî yapma	Rahat davranamamanın üzüntüsü
Öğrencilerin korku sebebiyle çekinerek konuşması	Görmezlikten gelme iletişim dili (izinsiz konuşmalarda, seni duymıyorum, demek)	Öğretmenin sınıfı hakkında “ekibiz” ifadesi
Kukla ile iletişim kurma	Farklı sorularla sınıf ortamını canlandırma	Şarkı mırıldanma
Dil bariyeri (ana dil Arapça)	Yüksek sesle konuşmama kuralı getirme	Şarkı söyleyerek duygularını ifade etme
Kurallara uyma ve pandemi üzerine esprî yapma	Derse kaşı tutumun “ilgisiz gözlerle sıkıcı bir film izleme” metaforu ile belirtilmesi	Şarkı besteleyip söyleme
Gülümsemenin sözle belirtilmesi	Öğrenci davranışlarını kontrol etmenin “frenleme” metaforu ile belirtilmesi	Şikâyet ederek duygularını belirtme
Yakınlaştırıcı iletişim dili (yavrucuğum)		Öğretmenlerin ‘günah keçisi’ metaforu ile belirtilmesi
Pandemi korkusundan çok az konuşma		Pandeminin yapılan etkinliklerin coşkusunu düşürdüğü hissi
Öğrencilerin istek ve durumlarını açıkça belirtmesi		
Öğrencilerin öğretmenin ilgisini çekme adına şikâyetinde bulunması		
Okula gelmek istemediğini şikâyet etme		
Korkutucu iletişim dili içinde bulunulan durumu anlatmak istememe		
Her fırsatta konuşma ortamı oluşturma		
Yakınlaştırıcı iletişim dili		
İyileştirici iletişim dili		
Güdüleyici sözlerin kullanılması		
Kısa sözcüklerle oyun kurma		
Öğrencilerin kendilerini gösterme isteği		

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin günlüklerinde kullanılan 29 farklı sözel davranış *iletişim* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinin iletişimde görünür hâle getirdiği iyileştirici, yakınlaştırıcı, düzeltici, güdüleyici iletişim dilleri, maske kullanımı sebebiyle kimin konuştuğunun anlaşılması, uyarı almaktan memnuniyetsizlik bildirim, öğretmen ve öğrencilerin birbirlerini yeni düzene uyma açısından uyarı, temas olmadığı için iletişimi sözle sağlama, öğretmenden çekinme ve salgın kaynaklı korkudan konuşmada sorun yaşama, yabancı uyruklu öğrenciler için dil bariyeri, esprî yapma, gülümsemenin sözle belirtilmesi, ilgi çekme ve kendini gösterme adına şikâyet etme sebebiyle iletişimde sözel davranışlara yönelme görülmektedir. 17 farklı sözel davranış *sınıf ortamı* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19’un teması

engellemesi ve sosyal mesafeyi belirginleştirmesinden dolayı okulda etkileşimin azalması, mırıldanarak okuma, proje çalışmaları yapan sınıfların uyumu, korku ve tedirginliğin ifadesi, sınıf içinde sürekli yönerge ile hareket etme, öğretmenin şikâyet etmesi, farklı sorularla dersi etkili hâle getirme, görmezden gelme, yeni kurallar oluşturma sebebiyle sınıf ortamında sözel davranışlara yönelme görülmektedir. 17 farklı sözel davranış *duygu durumu* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinin farklılığı ikilemde kalma, teneffüslerin kısa olmasına üzüntü duyma, sürekli okulda olamamaya üzüntü duyma, suçlama, sinirlenme, şarkı besteleme ve söyleme, şikâyet etme, bir ekip olma algısı, öğretmenlerin günah keçisi metaforu ile adlandırılması, coşkunun düşmesi *duygu durumu* da farklılıkların yaşanması sebebiyle sözel davranışlara yönelme görülmektedir.

Aşağıda öğretmen günlüklerinde sözel davranışlara örnek verilmektedir:

“Öğrencilerin dilinde hep aynı soru “Bugün ders var mı hocam?” Onlar da biz de çok yorulduk bu süreçten, ben de yüz yüze eğitim verdiğim bu süreçte öğrencilerim gibi mimik kullanamamanın verdiği yetersizlik hissindeyim. Ağız hareketlerimi özellikle görememeleri ve dersin içerisinde de yabancı kişiler ya da antlaşmalar sürekli geçtiği için tekrar tekrar hepsini her telaffuz ettiğimde tahtaya yazmak zorunda kalıyorum yani anlayamıyorum.” (Ö9)

“1. Sınıf öğrencilerinden birinin Türkçeyi konuşamadığını, öğrencimin beni anlamakta zorlandığını ve bazen hiç anlamadığını fark ediyorum. Sınıf içinde bu öğrencimi sadece davranışlarıyla yönlendirebiliyorum. Mesela, ‘Sıranı öne alır mısın?’ dediğimde beni anlamadığı için yanına giderek sırasını öne çekmesi gerektiğini hareketimle göstermem gerekiyor. Bu şekilde her konuda çocukla iletişim kurmakta zorlandığımı hissettim. Sınıf içi yönetimi sadece sözlerimle değil davranışlarım da göstererek sağlamam gerekiyor.” (Ö42)

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Sözel Olmayan Davranışlar

Öğretmen günlüklerinde sözel olmayan davranışları iletişim, sınıf ortamı ve *duygu durumu* kategorilerince betimlenmiştir.

Tablo 4.

Öğretmenlerin Günlüklerine Yansıtıkları Sözel Olmayan Davranışlar

Kategoriler	İletişim	Sınıf Ortamı	Duygu Durumu
Öğretmeni karşılama		Maskenin sınıf düzenini güçleştirmesi	Gözlerde sevinç yansıması
İkazlar sebebiyle korkma sonucu iletişime kapanma			İsteksizlik
Sembolik sarılma	Mutlu ve huzurlu sınıf ortamı		Gergin
Öğretmenin ilgisini çekme		İşaret parmağı hareketi (önüne dön)	Öğretmenden çekinildiği için hijyen kurallarına uyma
Maskeden dolayı yabancı gibi hissedip konuşmama		Bilinçli hareket etme	Ağlama
Maskeye dokununca maskeyi düzeltme			
Yürüyüş ve oturuşla iletişim kurma,		Olumsuz davranışlar sergilenmesi	Sadece okul binasının
Kaşı kaldırma (sus anlamında)			

Kendi yanağını sıkma (tebrik anlamında)	Tedirgin tutum sergileme	resmedilmesi
Serçe parmakları birbirine değdirme (sembolik sarılma)	Dikkat dağınıklığı	Karışıklık
Kısıp gözle bakma (anlam arama)	İlgi çekme adına kural ihlali yapma	Motivasyonu düşük öğretmen
El kaldırma (dur)		Heves
Sesli mesaj kullanma	İstenmeyen davranışların görmezden gelinmesi	Pozitif öğrencinin sırasına dahi yaklaşmama hali
Göz hareketi (onaylama, göz teması kurma)	Sınıfta dolaşma	Gülümseme
Bakış ile anlaşma	Öz güveni ve öz yeterliği yüksek öğretmen	İyi olma hali
İşaret parmağı kaldırma (maskeni düzelt)	Akademik hazır bulunuşluk durumu heterojen	Okula gelmede isteklilik
Başı yukarı kaldırma ve el ile buruna dokunma (maskeni düzelt)	Duruşla sınıfı yönetme	Memnuniyet/memnuniyetsizlik
Gülümseme	Ödev kontrolünde farklı kalem kullanma	Duygu durumunun incelenmesi
Sessiz kalarak dikkat çekme	Drama	Motivasyon artışı
Mimiklerle uyarma	Davranış panosu	Yorgunluk hali
Omza dokunma (empati kurma)	Favori öğrenci seçimi	Öfkelenince konuşmama
Baş okşama, fındık verme ve kaşe basma (sembolik aferin)	İnternet erişiminin herkes için mümkün olmaması (derse ilginin artması)	Anlayış
Drama	Okulun yetersizliğinin derslere yansımaları	Sabır
Kendi kendine sarılma (sembolik sarılma)	Sınıftan ayrılmama	Küsme
Siperliği "duvar" metaforu ile belirtme	Akran zorbalığı	Nötr
Kolları bağlama (sus), baş hareketi (onaylama)	Dürtüsel davranışlar	Şiddet mağduru öğrencilerin duygularını ifade etmek istememesi
Maskeyi oyun aracı etme (körebe)	Sınıf kontrolü için farklı metot gereksinimi	Hayal kırıklığı
Maskeyi kendini ispatlamada kullanma	Okul bahçesinde ders işleme	Birlikte olamama üzüntüsünün resmedilmesi
Maske kullanmanın konuşmama olarak algılanması	Ders süresinin pandemi sebebiyle uzun algılanması	Maske kullanmaktan memnun olmadıkları için çizdikleri resimlerde kulakları olması gerekenden daha büyük boyutta çizilmesi
El ile kalp yapma		Yardım etme isteği
Sevgiyi uçurma adına ellerle yapılan kuş		Baskı
Göz teması kurmama,		Öğrencilerin öğretmenle arasındaki mesafeyi diğer kişilere göre daha uzak tutarak resimlemesi
Kırmızı-sarı kartlar (kıзма-uyarı)		
Uzaktan çak yapma		
Gösterip yaptırma (yabancı öğrenci ile iletişim kurma)		
Ödül-ceza		
Alkışlama, başparmağı kaldırma (tebrik etme)		
Gülen yüz emoji (ödül)		
		Resimlemelerinde el çizmemesi

Covid-19'a olan korkusunu anlatmak istemeleri ve savaş aracı çizerek Covid 19'a savaş açmak isteme

Özlem duyulan ve sınıfta olmayan arkadaşların resimlemelerinin yapılması

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin günlüklerinde kullanılan 38 farklı sözel olmayan davranış *iletişim* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinin engellerinden kaynaklı iletişimde sembolik sarılma, tebrik, sevgi iletimi ve 'aferin'lerin geliştirilmesi, kaş, göz, baş, el ve beden duruşu işaretleri ile iletişim kurma, bu işaretlerle sınıfa ait bir iletişim dili geliştirme, yürüyüş, oturuş, duruş ve sessizlikleri bir işaret olarak kullanma, sesli mesaj kullanımı, ödül-ceza yöntemi, drama, yabancı uyruklu öğrencilerle iletişim kurmada gösterip-yaptırma sebebiyle iletişimde sözel olmayan davranışlara yönelme görülmektedir. 24 farklı sözel olmayan davranış *sınıf ortamı* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 süreciyle birlikte okula ara verilmesinden dolayı yeniden okul ortamına gelen öğrencilerin maske kullanımlarındaki aksaklıkların sınıf düzenini bozması, değişen duyguların sınıfa yansması, olumsuz davranışlar sergileme, ilgi çekme adına kural ihlali, tedirgin veya öz güveni yüksek öğretmen tutumları, öğrencilerin akademik hazır bulunuşluk düzeyi, farklı kalem ve metot kullanımı ile dikkat çekme, davranış panosu, favori öğrenci seçimi, internet erişimine olan aksaklıkların sınıf ortamına yansması, dürtüsel davranışlar, okul bahçesinde ders işleme sebebiyle sınıf ortamında sözel olmayan davranışlara yönelme görülmektedir. 32 farklı sözel olmayan davranış *duygu durumu* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride Covid-19 sürecinden kaynaklı isteksizlik, gerginlik, öğretmenden çekinildiği için kurallara uyma, ağlama, okula gelmede isteklilik, motivasyonu düşük öğretmen, birbirinin duygu durumunu inceleme, memnuniyet ve memnuniyetsizlik belirtilmesi, uzak durma, resimlemelerde sadece okul binasının resmedilmesi, birlikte olamamanın ve özlem duyulan, sınıfta olmayan arkadaşların resmedilmesi, duygu durumunda sözel olmayan davranışlara yönelme görülmektedir.

Pandemi ortamında öğrencilerin hem korunup hem de eğitim görebilmeleri adına gerekli materyallerin her okulda yeterli olmaması, okulların yetersizliğini derslere yansıtmaktadır. Örneğin, birinci sınıf öğretmeninin bilgisayarının olmaması ve öğrencilere harf öğretirken maskeyi çıkararak sesi hissettirmesi hijyen imkânlarını zorlamaktadır. Bazı çocukların maske kullanmayı susma olarak algılaması ve konuşmak istediğinde maskeyi çıkarması diğer bir hijyen ihlaline örnektir.

Aşağıda öğretmen günlüklerinde sözel olmayan davranışlara örnek verilmektedir:

"1. Sınıf öğrencilerim sınıf kurallarını kavramada ara ara sıkıntı yaşadıklarını gözlemledim. Bu hafta ses öğretimine başladım ama geçen yıllara göre zorlandığımı hissettim. Çünkü maske ile iletişimde kopukluklar yaşadım. Sesin nasıl çıktığını, ağız ve dil hareketlerini görmek ve sesi doğru çıkarmak için ara ara mecburen de olsa maskeleri indirmek zorunda kaldım. Aynı şekilde harflerin yazılış yönlerinin kavratılması için mecburen eline temas edip elini tutmak zorunda kaldım." (Ö7)

"Bu yıl önceki yıllardan koşullar nedeniyle ne yazık ki çok farklı. Öğrencim sarılmak istediğinde ya da "Öğretmenim öpebilir miyim?" dediğinde bu isteğinin farkına varıyor. Bir

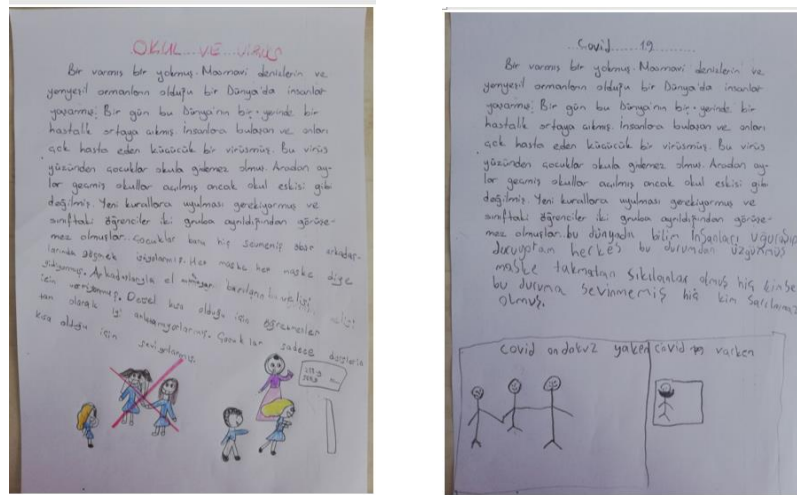

an duraksıyor. “Öğretmenim hastalığı unuttum.” diyor gülüyor. Çok üzülüyorum bu duruma. Söz diyorum bu süreç bitsin bol bol sarılacağız birbirimize. Dokunmaktan korkmayacağız, eskisi gibi oyunlar oynayacağız.” (Ö31)

Ayrıca bazı öğretmenlerin sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunduğu için Covid-19'un getirmiş olduğu temas engeli ve sosyal mesafe kuralına tam anlamıyla uyamadıkları görülmektedir. Öğretmen yansıtımalarında sözel davranışlarda iletişim konusunda salgın korkusundan çok az konuşma, buna rağmen gerekli şeyleri sözle anlatma, öğretmenden çekinildiği için durumu çarpıtarak anlatma; sınıf ortamında sürekli uyarı alma, salgına yönelik korku ve tedirginliğin ifade edilmesi, ders hazırlığının uzaması ve son olarak da duygu durumlarını coşkulu seslenmelerle belirtme, rahat davranamamalarının üzüntüsü ile betimlenmektedir. Öğretmen yansıtımalarında sözel olmayan davranışlarda iletişim konusunda gösterip yapma, baş okşama, ödül-ceza; sınıf ortamında zaman zaman sakın zaman zaman gürültülü bir düzenin olması, daha fazla ikaz edilmeye gereksinim olması ve son olarak da duygu durumlarının ağlama, coşku ve temas isteği ile betimlenmektedir.

Aşağıda öğretmen günlüklerinde yer alan çocukların yazdığı metinlere örnek verilmektedir:

Resim 1. Öğrenci Metinleri (Ö15Ç ve Ö1Ç)

Çocukların yazdıkları metinlerde, Covid-19'a dair olumsuz ifadeler, sevdiklerine yönelik kaygıları, arkadaşları ile birlikte olamadıkları için üzüntüleri, birbirlerinin sağlıklarını düşündüklerine yönelik uyarıları, okulların açılmasından dolayı hissettikleri mutluluk ve salgın sonrası yapmak istedikleri kendi cümleleri ile belirtilmektedir. Ö15Ç'nin resminde bir çocuğun elleri yoktur. Çocukların resimlemelerinde ellerin çizilmemesi pandemi sebebiyle temasın yasaklanmasını temsil etmektedir.

Resim 2. Öğrenci Metinleri (Ö13Ç ve Ö25Ç)

HİKÂYE TAMAMLAMA
Bir sınıf vardı. Bu sınıf çok sessiz bir sınıftı. Çünkü bütün okul uzun bir korana tatilinden sonra bir araya gelmişti...
Herkes korku ve panik içindeymiş. Hiç kimse tenefüs vakti çıkmıyormuş. Sınıftakilerden birine gar virüs bulaşır diye korkuyorlar. Ama virüs bitmiş ve herkes neşe içinde oynamış. Ve resim yapıp mutluluklarını gösterdiler.

- Sanki ben virüs duyormuşum gibi hissediyorum.
- İyi hissediyorum, okulu özledim.
- Korkuyorum.
- Kendimi iyi hissetmiyorum, dışarı çıkmıyorum.
- Okulu özledim.
- Kötü hissediyorum.
- Hiçbir şey hissedemiyorum.
- İyi hissetmiyorum, dışarı çıkamıyorum.

Çocukların yazdığı metinlerde korkuları, endişeleri ve olabileceklere yönelik kurguları ifade edilmektedir.

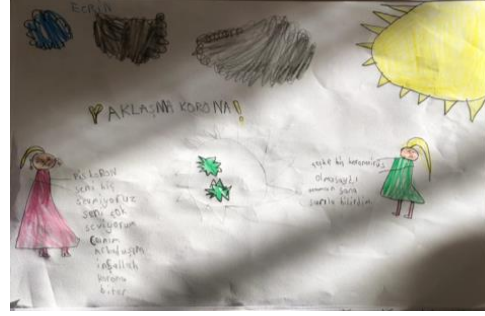
Aşağıda öğretmen günlüklerinde yer alan çocukların resimlemelerine örnek verilmektedir:

Resim 3. Öğrenci Resimlemeleri (Ö17Ç ve Ö26Ç)

Çocukların resimlemelerinde, Covid-19'un resimlemesi, salgından dolayı ölümleri temsilen mezarlık çizimleri, maske ve sosyal mesafe kurallarının doğru yanlış gösterimi çoğunlukta görülmektedir.

Resim 4. Öğrenci Resimlemeleri (Ö38Ç ve Ö34Ç)

Çocukların resimlemelerinde öğrencisiz okullar ve öğrencilerin mutlu olduğu okul resimlemeleri yanı sıra el ele tutuşan ve birbirine mesafeli duruşlar, yeni sınıf düzenleri, okula döndükleri ve arkadaşları ile tekrardan birlikte oldukları için sevinçlerini kalp çizerek betimlemeleri de görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Seyreltilmiş yüz yüze eğitim sürecinde öğretmen günlüklerindeki sözel ve sözel olmayan davranışları betimlemek amacı ile yürütülen bu araştırmada araştırmanın problem cümlesine yönelik olarak Covid-19 salgını kapsamında maske, mesafe ve hijyen tedbirleri ile ortaya çıkan temassız oyunlar, ses kontrolü hassasiyeti, öğrencilere yönelik süre dağılımı artışı, sınıf yönetimi zorlukları ve hareket kısıtlılıkları sonuçları ile dikkat çekicidir. Aynı zamanda öğretmen günlükleri ile öğrenci metin ve resimleri birbirini desteklemektedir. Bu sonuç, günlüklerdeki ifadelerin öğrenci davranışlarını açıklama bakımından yansız olduğunu düşündürmektedir. Analiz ile belirlenen en önemli bulgular, tedbirlerle benzeşiklik gösteren maske ile sesi, ifadeyi ulaştırma zorlukları, mesafe ile sosyal ilişkilerin farklılaşması, hijyen hassasiyeti ile duygu geçişleri, kontrol mekanizması ve öğretmen ve öğrenci yaşantılarının değişimidir (Yurteri ve Sarıgedik, 2021). Bu sonuç, Covid-19 salgınının öğretmen ve öğrenci davranışlarını kısa ve uzun süreli sosyal, duygusal, bilişsel, dil gelişimi yönünden etkilemesi ile açıklanabilir. Ghosh, Dubey, Chatterjee ve Dubey'de (2020) salgın döneminde çocukların psikoloji görünüşleri üzerinde durdukları çalışmalarında birçok değişimi bir anda yaşadıklarını ifade etmiştir. Kriz dönemlerinde farklılaşmaların fazla olması oldukça normal karşılanırsa bile önlem alınmadığı takdir de daha büyük sorunlara yol açabileceği vurgulanmıştır.

Öğretmenlerin ortak sözel davranışları arasında ortaya çıkan yüksek ses ile konuşma ya da maske ile konuşma güçlüğü ve isteksizliği düşündürücüdür. İki farklı davranışın ortaya çıkışı salgın dönemi ifade çabası ve kaygının sonuçları olabilir. Ayrıca, öğrencilerle karşılıklı anlaşmalar yaparak iletişim kurma ve birlikte kuralların belirlenmesi de birbirini destekler nitelikte sınıf ortamını yeni düzen için uyumlu hale getirme çabasıdır. Büssing (2020), çocukların iyi oluş hallerini koruyabilme adına davranışlarında değişikliğe yöneldiklerini belirtir. Covid-19 salgını ile yeni düzen oluşturma, anlaşmaların yapılması, oynanan oyun içeriklerinin değişmesi de bu iyi oluş hâlini destekleyicidir. Öğretmenlerin ortak sözel davranışları arasında ortaya çıkan salgın hakkında konuşma ve konuşmama ise paylaşma ve kaçınma davranışlarının tepki gösterimi boyutu ile açıklanabilir. Sosyal mesafe de, gizli anlaşmalar boyutu ile mesafeyi ifade etmektedir.

Öğretmenlerin ortak sözel olmayan davranışları arasında ortaya çıkan Covid-19 hakkında kimsenin konuşmaması ya da bağırma (yüksek ses), beden duruşu, sınıf içinde yersiz dolaşma, sessiz kalma, görmezden gelme ile iletişim anlamında söze olan ihtiyacı en aza indirgeyecek davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Becker ve Gregory'nin (2020) çalışmasında da, sözel nitelik taşımayan davranışların gerginlikten ve ne yapacağını bilememe durumundan ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Maske kullanımı ve salgının oluşturduğu kaygı nedeniyle de yakınlaşıp konuşma yerine daha çok duruş ve hareketlerle hislerini dile getirmeyi tercih etmişlerdir. Bu yaklaşım aynı zamanda öğrencilerin problemlerine çözüm arayışı içerisinde olduklarını da işaret etmektedir. Aşırı dezenfektan kullanma, gürültü ve durgunluk anlamında dengenin sağlanamadığı sınıf ortamı ve derse karşı aşırı ilgisizlik görülen sınıf ortamında öğrencilerin sözle anlatamadıkları tedirginliğin ya da uzun bir aradan sonra sınıf iklimine uyumun zorlamış olması bu tür sözel olmayan davranışları tercih etmelerine sebep olmuştur. Mutluluk, heyecan, şaşırma, tedirginlik, özlem, sarılma isteği ve çekingenlik gibi duyguları yüz ifadeleri ile göstermeleri de sözel olmayan davranışlara örnektir.

Öğretmen günlüklerindeki ortak sözel olan ve sözel olmayan davranışlar mesafe, jest ve kısmî mimikleri, duruş, uyarı, vurgu gibi seyreltilmiş yüz yüze eğitim süreci ile ilgili ortak anlaşmaları ifade etmektedir. Bunların yanı sıra öğretmenlerin iletişim, sınıf ortamı ve duygu durumu hususlarında sözel ifadeleri kullanmadığı için kendisini yetersiz hissetmesi hemen hemen her öğretmenin yaşadığı ortak sözel olmayan davranışlardır. Groep (2020) ve Şimşek ve Şen'nin (2020) çalışmalarında yetişkinlerin stres ve tedirginlik altında buldukları dönemlerde kendi yetersizliklerini giderebilme adına savunma mekanizmaları geliştirdikleri üzerinde durmuşlardır. Bir savunma mekanizmasına başvurulmadığı takdirde psikolojik olarak bazı rahatsızlıklara kapı araladıkları görülmüştür. Öğretmenler de birer yetişkin olarak salgın döneminde değişen birçok duruma uyum sağlama ve değişiklikleri anlamlandırabilme adına zaman zaman yetersizlik duygusuna kapılmıştır. Bu durum, sözel ve sözel olmayan davranışların seyreltilmiş yüz yüze eğitim sürecinde yapılandırılarak eğitim-öğretimi yeni koşullar çerçevesinde, olabildiğince elverişli bir sınıf ortamında gerçekleştirme gayretini vurgulamaktadır.

Öğretmenlerin sözel davranışları arasında düşünmeye değer husus iyileştirici, kapsayıcı bir dil oluşturma çabası ile birlikte Covid-19 salgını nedeni ile oluşan tedirginlik ve gerginliktir. Diğer bulguların her biri salgın öncesinde de başvurulan sözel ifade kullanımlarıdır. Salgının getirdiği gergin ortamın yumuşatılması adına iyileştirici bir dil kullanımı hem öğrencilerin yeni eğitim düzenine alışmasını kolaylaştırıcı hem de ikili ilişkilerin sıcaklığını hissedebilme niteliğine sahiptir. Cusinato ve arkadaşları (2020), stres, tedirginlik gibi durumların tüm davranışları etkilediği üzerinde durmuştur. İtalyan çocuklar üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında iyi oluşun korunması gerektiğini belirtmişlerdir. İyileştirici bir dil kullanımı bu konuda büyük bir yardımcı olabilecek niteliktedir. Elbette ki bunlarla birlikte sınıf içerisinde öğrencilerin mırıldanarak konuşması, farklı sorular sorarak sınıf ortamını canlandırmak istemeleri, birbirlerini kızdırma adına "O koronali!" gibi ithamlarda bulunmaları da duygularını sözle anlatmadaki bir başka yoldur.

Öğretmenlerin sözel olmayan davranışları arasında maske ve mesafe tedbirleri nedeni ile sembolik davranışlar yoğunluktadır. Sarılma, ikaz, onaylama, sınıf yönetimi (sessizlik veya söz verme), pekiştirme gibi unsurlar sembolik biçimde jest ve mimikler ile ifade edilmektedir. Bu durum, Knollman-Porter ve Burshnic'in (2020) çalışmasında da, maske kullanımı ve mesafe ile gelişen endişe, keyifsizlik, iletişim sorunları, mimik eksikliği vb. bulguları desteklenmektedir. Gülümseme, omza dokunma, el ile kalp yapma, uzaktan çak yapma hareketleri ile öğrencileri onaylama pekiştireçleri verilmeye çalışılmıştır. Ödev kontrolünde farklı kalemlerle notlandırmanın yapılması ve okul bahçesinde ders işlenmesi sınıf ortamında sözel olmayan farklı uygulamalara örnek teşkil ettiği

gibi ifade edilerek giderilmeye çalışılan gergin ortam yumuşatılmıştır. Öğrencilerin okula gelmede önceki dönemlere göre daha fazla isteklilik göstermesi ve bununla birlikte yeni düzene alışmada zorlandıkları için yorgun halleri sözel olmayan bir ifade ile değişen düzene alışmanın güçlüğünü tasvir etmektedir. Öğrencilerin resimlemelerine el çizmemesi Covid-19'un temas ile bulaşıcı olduğunu resmetmektedir. Ayrıca savaş aracı olarak resimlemelerinde Covid-19'u göstermeleri de sözel olmayan açık bir korku ifadesidir.

Covid-19 salgını, öğretmen ve öğrenciler için alışkanlık ve zorunluluk çerçevesinde süreç yönetimi bakımından tutarlı olabilmekle birlikte, bu dönemin bitişi ile söz edilmemiş, bastırılmış duygu ve düşüncelerin açığa çıkması beklenebilir. Bu yönü ile öğretmen ve öğrencilerin salgın sonrası yüz yüze eğitime geçişle birlikte ortaya çıkan, devam eden, değişen sözel ve sözel olmayan davranışlarına yönelik araştırmalar yapılabilir. Bu araştırmanın verileri, sınıf öğretmenleri günlükleri ile toplanmıştır. Bununla birlikte gözlem ve görüşme günlükleri desteklemek ve farklı sorular oluşturmak için kullanılabilir. İçerik analizi ile elde edilen nitel verilerin sayısal analizini sözcük sıklığı ve yüzdelerle indirgeme biçiminde yaparak güvenilirliği artırma, yanlılığı azaltma, tema ve kategoriler arası karşılaştırma desteği sağlanabilir. Bu araştırma sınıf öğretmenleri ile yürütülmüştür. Seyreltilmiş yüz yüze eğitim süreci farklı branş öğretmenleri ve yaş gruplarının sözel ve sözel olmayan davranışları arasındaki benzerlik ve farklılıklar bağlamında incelenebilir.

Kaynakça

- Aksoy, N. (1999). *Classroom management and student discipline in elementary schools of Ankara*. Unpublished doctoral dissertation, University of Cincinnati, Ohio.
- Alawamleh, M., Al-Twait, L. M. and Al-Saht, G. R. (2020). The effect of online learning on communication between instructors and students during Covid-19 pandemic. *Asian Education and Development Studies*, Vol. ahead-of-print, No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/AEDS-06-2020-0131>
- Andersen, J. F. (1979). Teacher immediacy as a predictor of teacher effectiveness. *Communication Yearbook*, 3(4), 543-559.
- Baş, Ö. (2010). *Öğretmenlerin sınıf içinde kullandığı sözel ifadeler ve sözel olmayan davranışların analizi üzerine nitel bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bay, J. L. (2000). *Fleshly writing: Bodily rhetorics in composition studies*. Unpublished doctoral dissertation, The University of Texas, Arlington.
- Becker, S. P. ve Gregory, A. M. (2020). Editorial perspective: Perils and promise for child and adolescent sleep and associated psychopathology during the COVID-19 pandemic. *Journal of Child Psychol Psychiatry*, 61, 757-759.
- Büssing, A., Recchia, D. R., Hein, R. and Dienberg, T. (2020). Perceived changes of specific attitudes, perceptions and behaviors during the Corona pandemic and their relation to wellbeing. *Health Qual Life Outcomes*, 18(374), 1-17.
- Christophel, D. M. and Gorham, J. (1995). A test-retest analysis of student motivation, teacher immediacy, and perceived sources of motivation and demotivation in college classes. *Communication Education*, 44, 292-305.
- Çomu, M. E. (2020). *Öğretmenlerin öğrencilere yönelik sözel iletişimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Cusinato, M., Iannattone, S., Spoto, A., Poli, M., Moretti, C., Gatta, M. ve Miscioscia, M. (2020). Stress, resilience, and well-being in Italian children and their parents during the Covid-19 pandemic. *International Journal Of Environmental Research and Public Health*, 17(22), 82-97. doi: 10.3390/ijerph17228297
- Ghosh, R., Dubey, M. J., Chatterjee, S. ve Dubey, S. (2020). Impact of COVID -19 on children: special focus on the psychosocial aspect. *Minerva Pediatr*, 72(3), 226-235. doi: 10.23736/S0026-4946.20.05887-9
- Glickman, C. D. ve Tamashiro, R. (1980). Clarifying teachers' beliefs about discipline. *Educational Leadership: Journal of the Department of Supervision and Curriculum Development*, 37(6), 459-464.
- Gorham, J. (1988). The relationship between verbal teacher immediacy and student learning. *Communication Education*, 37, 40-53.
- Groep, S., Zanolie, K., Green, K. H., Sweijen, S. W. and Crone, E. A. (2020). A daily diary study on adolescents' mood, empathy, and prosocial behavior during the COVID-19 pandemic. *Plos One*, 15 (10) ,1-20.
- Hackman, M. Z. ve Walker, K. B. (1990). Instructional communication in the televised classroom: The effects of system design and teacher immediacy on student learning and satisfaction. *Communication Education*, 39, 196-206.
- Hupp, S. D. A., LeBlanc, M., Jewell, J. D. ve Warnes, E. (2009). *Social behavior and skills in children*. New York: Springer Science Business Media.
- Kara, Y. (2020). Pandemi sürecindeki öğrenci deneyimleri: Bakırköy ilçesi örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(7) , 165-176 .
- Kelley, D. H. and Gorham, J. (1988). Effects of immediacy on recall of information. *Communication Education*, 37, 198-207.
- Kıldan, A. O. (2011). Öğretmen-çocuk ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 103-120.

- Knollman-Porter, K. ve Burshnic, V. L. (2020). Optimizing effective communication while wearing a mask during the Covid-19 pandemic. *Journal of Gerontological Nursing*, 46(11), 7-11. doi: 10.3928/00989134-20201012-02
- Knowles, K. A. and Olatunji, B. O. (2019). Enhancing inhibitory learning: The utility of variability in exposure. *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(1), 186-200.
- MacLeod, R. B. (2018). The perceived effectiveness of nonverbal, co-verbal, and verbal string ensemble instruction: Student, teacher, and observer views. *Journal of Music Teacher Education*, 27(3), 65-79.
- Marra, A., Buonanno, P., Vargas, M., Iacovazzo, C., Ely, E. W. and Servillo, G. (2020). How COVID-19 pandemic changed our communication with families: losing nonverbal cues. *Critical Care*, 24(297), 1-2.
- McCormack, G. R., Doyle-Baker, P. K., Petersen, J. A. and Ghoneim, D. (2020). Parent anxiety and perceptions of their child's physical activity and sedentary behaviour during the COVID-19 pandemic in Canada. *Preventive Medicine Reports*, 1-18.
- Mikami, A. Y., Owens, J. S., Hudec, K. L., Kassab, H. and Evans, S. W. (2020). Classroom strategies designed to reduce child problem behavior and increase peer inclusiveness: Does teacher use predict students' sociometric ratings?. *School Mental Health*, 12, 250-264.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2020. <https://www.meb.gov.tr/okullarda-yuz-yuze-egitim-basliyor/haber/21601/tr>.
- Menzel, K. E. and Carrell, L. J. (1999). The impact of gender and immediacy on willingness to talk and perceived learning. *Communication Education*, 48, 31-40.
- Özant, N. ve Kelleci, M. (2017). Dijital iletişimde sözel olmayan ipuçları: Emojilerle etkileşim ve duygulanım. *Moment Dergi*, 4(2), 396-417.
- Poulain, T. and Brauer, J. (2018). The changing role of mothers' verbal and nonverbal behavior in children's language acquisition. *First Language*, 38(2), 130-146.
- Rafique, H., Almagrabi, A. O., Shamim, A., Anwar, F. and Bashir, A. K. (2020). Investigating the Acceptance of Mobile Library Applications with an Extended Technology Acceptance Model (TAM). *Computers and Education*, 145(1), 103732.
- Roebbers, C. M., Kalin, S. and Aeschlimann, E. A. (2019). A comparison of non-verbal and verbal indicators of young children's metacognition. *Metacognition and Learning*, 15, 31-49.
- Sanders, J. A. and Wiseman, R. L. (1990). The effects of verbal and nonverbal teacher immediacy on perceived cognitive, and behavioral learning in the multicultural classroom. *Communication Education*, 39(4), 341-353.
- Sarıkaya, N. ve Altunışık, R. (2011). Kişisel bakım olgusu ve kişisel bakım ürünlerine yönelik tüketici tutum ve tercihlerini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 389-413.
- Selçukoğlu, Z. (2006). *Bilişsel yaklaşım temelli psikolojik danışma sürecinde danışman ve danışanın sözel ve sözel olmayan davranışları üzerine nitel bir araştırma*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Silva, F. G., Silva, T. R., Santana, A. O. and Aranha, E. (2020). *Behavior analysis of students in video classes*. Paper presented at the Frontiers in Education Conference, Uppsala.
- Soderstrom, M. (2007). Beyond babytalk: Re-evaluating the nature and content of speech input to preverbal infants. *Developmental Review*, 27, 501-532.
- Şimşek, A. ve Bakır, S. (2019). Türkçe öğretmenlerinin sözel olmayan iletişim davranışlarının incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(2), 1099-1118.
- Şimşek, M. ve Şen, M. A. (2020). Covid-19 süresince insanların yeme davranışlarındaki değişim. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences, Özel sayı*, 179-190.
- Tee, M. L., Tee, C. A., Anlacan, J. P., Aligam, K. J. G., Reyes, P. W. C., Kuruchittham, V. and Ho, R. C. (2020). Psychological impact of COVID-19 pandemic in the Philippines. *J Affect Disord*, 277, 379-91.
- United Nations Development Programme (UNDP), 2020. *Social and economic impact assessment of Covid-19 in Republic of Moldova*. Istanbul: Author.

- URL-1, 2020. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>.
- Wilson-Baptist, K. E. (2001). *Vision, body, and spirit in curriculum inquiry*. Unpublished doctoral dissertation, The University of Manitoba, Canada.
- World Health Organization (WHO), 2020. Coronavirus disease 2019 (COVID-19) Situation Report. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/global-research-on-novel-coronavirus-2019-ncov>.
- Witt, P. L. ve Wheless, L. R. (2009). An experimental study of teachers' verbal and nonverbal immediacy and students' affective and cognitive learning. *Communication Education*, 50(4), 327-342.
- Xiang, M., Zhang, Z. and Kuwahara, K. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on children and adolescents' lifestyle behavior larger than expected. *Progress in Cardiovascular Diseases*, 63, 531-532.
- Yurteri, N. ve Sarıgedik, E. (2021). Evaluation of the effects of COVID-19 pandemic on sleep habits and quality of life in children. *Annals of Medical Research*, 28(1), 186-192.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, Y. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. Baskı). Seçkin Yay. Ankara.